

plaats van achttien schepenen „up 't stic van den besten hoofde”, gevolgd door een andere vergadering op 28 december, waar 20 schepenen aanwezig waren „omme raed ende advys t'hebbene op wat maten ende vormen dat men de restitucie van den besten hoofde ghepresenteert ghedaen te zyne, ontfaen zoude, willende behouden den vryheden ende privilegien van den lande” (van het Vrije) (5).

Wij vinden geen verder spoor meer over deze zaak, die waarschijnlijk zal geregeld zijn door de teruggave van het paard. Want als het ging om hun voorrechten aarzelden de magistraten niet om de zittingen van hun rechtbanken te schorsen, waardoor het openbaar leven onmogelijk werd.

J. DE SMET

DE BRUGSE GOUD- EN ZILVERSMEDEN

ONDER HET ANCIEN REGIME.

HUN ARCHIEF. HUN MERKEN

Het is algemeen bekend, dat de gewrochten van de goud- en zilversmeden uit het ancien regime in de regel voorzien zijn van drie merken in de vorm van stempels. Op de eerste plaats hebben wij het stedelijk merk, waardoor de plaats van herkomst is aan te wijzen. Daarbij komt het meesterteken of merk van de edelsmid, die het stuk heeft vervaardigd. En ten slotte hebben wij de jaarletter, ook dekenletter genoemd, welke ons inlicht over het jaartal van afwerking en over de ambachtsdeken, die voor de keuring verantwoordelijk is geweest.

In het voormalige ambacht werden deze merken zorgvuldig aangetekend en meestal ook in koperen platen ingeslagen. Zo men thans nog over deze aantekeningen en de koperen platen beschikte, zou men de verschillende merken gemakkelijk kunnen identificeren en

5) Ibidem, f° 18 r.

6) Ibidem, f° 19 r.-v.

ervan aflezen door wie, waar en wanneer een gemerkt gouden of zilveren voorwerp tot stand kwam.

In de meeste gevallen zijn deze aantekeningen en platen verdwenen. Bij de afschaffing van de ambachten onder het Franse revolutionaire bewind, was weliswaar bevolen dat hun archief bij de gemeentebesturen moest ingeleverd worden, doch van dit bevel is weinig in huis gekomen. Bij de toemalige ambachtsleden heerste immers de overtuiging, dat de afschaffing, evenals de Franse overheersing zelf, slechts van voorlopige aard zou zijn en een herstel van de ambachten niet zou uitblijven. Daarenboven legde de overheid weinig ijver aan de dag om in het bezit van deze archieven te komen. Na de afschaffing van de ambachten is hun archief eerst ten groten dele in de handen van de laatste bestuursleden gebleven, vervolgens naar hun erfgenamen of andere particuliere personen overgegaan en uiteindelijk verspreid en verdwenen.

Wat van het archief van de Brugse goud- en zilversmeden is overgebleven, wordt thans verdeeld over het stadsarchief en het rijksarchief te Brugge. Het werd enkele jaren geleden van een gedetailleerde inventaris voorzien (1). Onlangs nu mocht het voornoemde stadsarchief de volgende nieuwe stukken uit privaatbezit aanwerven.

1. Inschrijvingsregister van de leerknappen van het ambacht, aangelegd in 1710 en bijgehouden tot 1795. — 1 deel.

2. Ampliatie van de ambachtskeur, bij wijze van hallegebod uitgevaardigd door de magistraat op 22 augustus 1733. — 1 stuk, incompleet.

N.B. De tekst van deze ampliatie wordt ook aangetroffen in het register van de hallegeboden over 1726-1734, fol. 296 v. - 297 v., op het Brugse stadsarchief.

3. Lijst van de meesters goud- en zilversmeden van 1677 tot 1759. — 1 stuk.

N.B. Deze lijst werd opgemaakt volgens de koperen plaat, waarin de merken van de nieuwe meesters geslagen werden.

1. A. Schouteet, *Inventaris van het archief van het voormalige ambacht van de goud- en zilversmeden te Brugge*, in *Handelingen van het Genootschap „Société d'Emulation” te Brugge*, tom. LXXXIX (1952), blz. 56-67.

4. Lijst van de meesters goud- en zilversmeden van 1713 tot 1759, met vermelding van de datum waarop zij meester geworden zijn en de afbeelding van het merk dat zij vóór en na augustus 1750 hebben gebezigd. In dubbel. — 2 stukken.

N.B. Een van deze stukken werd naderhand tot 1770 aangevuld. — Een verordening van keizerin Maria Theresia, d.d. 19 sept. 1749, te Brugge bekendgemaakt op 30 sept. d.a.v., legde aan de goud- en zilversmeden de verplichting op een nieuw merk te gebruiken.

5. Lijst van de dekens van het ambacht van 1656 tot 1760, met aanduiding van de jaarletter. — 1 stuk.

6. Rekening van het ambacht over 1794-(1796?). — 1 deel.

7. Bijlagen tot de voornoemde rekening. — 39 stukken.

Zoals men ziet, is ieder stuk afzonderlijk van wezenlijk belang en het geheel vormt dan ook een flinke aanwinst voor het archief van het voormalige ambacht van de goud- en zilversmeden. Heel in het bijzonder nochtans willen wij de aandacht vestigen op nrs. 4 en 5, omdat ze onze kennis van de meestertekens en de jaarletters van de Brugse edelsmeden in ruime mate komen aan te vullen.

In 1817 bestonden nog de platen met de meestertekens van de Brugse goud- en zilversmeden van 1484 tot en met 1795. Ze kwamen toen in openbare veiling te Brugge (2). Misschien werden ze dan opgekocht door een persoon, die er de uitzonderlijke archeologische waarde niet van besepte en ze als gewone platen voor banale doeleinden heeft gebruikt of vernietigd. In ieder geval zijn wij thans hun spoor bijster, zonder met hun inscripties bekend te zijn.

2. Zie: *Gazette van de Provincie van West-Vlaenderen en der stad Brugge*, nr. van maandag 24 november 1817, blz. 4:., Bekendmakingen. — Verkoopinge van goud- en zilver-smits halam. — Dynsdag den 25 November 1817, 's naer-middags ten twee uren precies, zal er publiekelyk verkogt worden, voor de verkoop-zaele *Het Steden Huys*, in de Wolle-straele, No 18, in francs en centimen met augmentatie van 10 centimen par franc, betaalbaer binnen de dry maenden, eene groote quantiteyt van goud- en zilver-smits halam, als ook balancen, gewigten, enz., benevens graveur plaeten waer op gegraveert staen alle de meesters met naem en toenaem, benevens hun mark, te beginnen met het jaer 1484 tot 1795 inclus. — Alle welke goederen zullen konnen gezien en geexamineert worden van 's morgens ten 9 uren ”.

Dit onherstelbaar verlies werd enigszins goed gemaakt door J. Gailliard, die een reproductie heeft bezorgd van 170 meestertekens over de periode van 1568 tot 1638, volgens een koperen plaat die destijds in het bezit was van J. Desan (3) en thans eveneens niet meer kan nagewezen worden (4). Een andere koperen plaat met 186 meestertekens over dezelfde periode wordt nu nog in het Oudheidkundig Museum Gruuthuse te Brugge bewaard. In 1913 gaf rijksarchivaris C. Van den Haute hierop een aanvulling: volgens een document, dat toen door het Brugse Rijksarchief kwam aangeworven te worden en sedert verdwenen is, publiceerde hij de merken van 41 goud- en zilversmeden, die tussen 1713 en 1732 het meesterschap te Brugge hadden verworven (5).

De beschrijving, welke C. Van den Haute van het door hem uitgegeven document heeft medegedeeld, laat vermoeden dat het bewuste document zeer nauw verwant is met de twee stukken hierboven onder nr. 4 aangegeven. Titel, indeling, vorm en inhoud schijnen inderdaad identiek. Zijn document was echter niet zo volledig als onze stukken: het gaat inderdaad slechts tot 1732. Aldus zijn wij in de gelegenheid de meestertekens van de Brugse goud- en zilversmeden van 1732 tot 1770 aan te vullen (zie Bijlage I).

Ook de jaarletters of de dekenletters van het Brugse goudsmedenambacht waren in koperen platen gegraveerd. Geen enkel dergelijk stuk bleef echter bewaard. Tot nog toe waren er zelfs geen reproducties of afschriften van deze platen bekend. Ons stuk nr. 5 is derhalve niet van belang ontbloot, want het geeft ons de dekenletters voor een periode van meer dan een eeuw aan, namelijk: van 1656 tot 1760 (Zie Bijlage II).

3. Bedoeld is waarschijnlijk Jozef Frans de San, te Brugge geboren op 23 oktober 1801 en aldaar ongehuwd overleden op 16 september 1869. Volgens zijn overlijdensakte was hij „pensionné de l'Etat”, terwijl zijn doodsbericht (bewaard op het Brugse stadsarchief) als beroep aangeeft: „ancien essayeur de garantie”.

4. J. Gailliard, *De ambachten en neringen van Brugge*, Brugge, 1854, blz. 115-118.

5. C. Van den Haute, *Poinçons inédits d'orfèvres brugeois*, in *Annales de la Société d'Emulation de Bruges*, tom. LXIII (1913), blz. 257-260.

Als jaarletter werden de letters van het alfabet in alfabetische volgorde gebruikt. Van 1750 af kwam hierin verandering en werden zowel te Brugge als zowat overal elders de letters vervangen door een min omslachtig en meer sprekend merk, bestaande uit de laatste twee cijfers van het betrokken jaartal, langs boven met een kroontje versierd. Na enkele jaren is het kroontje weggevallen en bleven alleen de cijfers over (6). Bij de Brugse goud- en zilversmeden is dit laatste waarschijnlijk in 1760 gebeurd, vermits ons lijstje voor dit jaar enkel en alleen het getal 60 aangeeft.

A. SCHOUTEET

BIJLAGE I

Lyste van alle de meesters die gekomen syn tsedert het jaer 1713 volgens de copier plaete, met de poinçoenen van den ouden tytel die staen vóór elckx naeme, en die van den nieuwen tytel staen agter elckx naeme.

Naam	Meester geworden
...	... (7).
1. Bernardus Wouters	24 april 1733
2. Pieter Petyt	4 sept. 1733
3. Jacobus de Pape	2 febr. 1736
4. Carolus Danckaert	29 maart 1736
5. Jacobus Reubens	5 april 1736
6. Andries Petyt	3 april 1738

6. L. & F. Crooy, *L'Orfèvrerie religieuse en Belgique depuis la fin du XVe siècle jusqu'à la Révolution Française*, Brussel-Parijs, 1911, blz. 17.

7. Het gedeelte van de lijst van 1713 tot 1732 wordt hier niet overgedrukt, omdat het reeds door C. Van den Haute werd uitgegeven. In deze laatstgenoemde uitgave zijn de volgende verkeerde lezingen ingeslopen:

Franciscus Baelewynk moet gelezen worden: *Franciscus Baelewyns*;

Lodewyk Heyc moet gelezen worden: *Lodewyk Heye*;

Guillielmus Prentesoulx moet gelezen worden: *Guillielmus Trentesoulx*;

Jacobus Coussens werd meester op 16 okt. 1725 en niet op 16 okt. 1726.

Jan de Hein fs Jan moet gelezen worden: *Jan de Leyn fs Jan*.

7. Augustynus van Huele	22 mei 1738
8. François Rielandt	11 dec. 1738
9. Pieter Frere	1 okt. 1739
10. Joannes de Pape	13 april 1741
11. Pieter van Waterleet	27 sept. 1741
12. Joannes fs. I. F. Dhennin	9 nov. 1741 (8)
13. Jacobus Petyt	16 maart 1742
14. Adrianus Busschop	10 sept. 1742
15. Rogier van Severen	25 okt. 1742 (9)
16. Guillielmus vander Haege	6 febr. 1744
17. Carolus de Smit	11 febr. 1744
18. Joannes Lasuyt	13 febr. 1744
19. Joseph Saney	11 juni 1744
20. Joannes van Hese	8 okt. 1744
21. Joannes Govaert	22 juli 1745
22. Jacobus van Houtryve	9 juni 1746
23. Joannes van Moortele	1 febr. 1747
24. Jan François Louis Denyn	8 jan. 1749 (10)
25. Nicolaus Cyfflé fs. Paulus	6 mei 1750
26. Joannes Busschop	20 aug. 1750
27. Martinus de Pape	13 jan. 1751
28. Ferdinandus du Baele	2 maart 1752
29. Joannes Hermans	30 aug. 1753
30. Petrus de Thieu	5 dec. 1754
31. Franciscus Schoonaert	17 dec. 1754
32. Ferdinandus Lameire	23 april 1755
33. Jacobus van de Putte	12 juni 1755
34. Jacobus de Langhe fs. Jacobus	7 okt. 1756
35. Michiel Allaert fs. Michiel	5 mei 1757
36. Carolus Lameire	8 okt. 1757
37. Joannes Levis	2 dec. 1757 (11)
38. Pieter Boulliau	24 aug. 1758
39. Paulus Ponchau fs Paulus	13 sept. 1759
40. ... du Bois	20 juli 1761 (12)
41. ... Senael	...
42. Jan Govaert fs. Pieter	9 juni 1763
43. Pieter Petyt fs. Pieter	7 dec. 1763

-
8. „Meester tot Nieuport”.
 9. „Meester tot Dixmuyde”.
 10. „Meester tot Nieuport”.
 11. „Meester tot Veurne”.
 12. „Dixmude”.

44. Carel Benninck	26 juni 1764
45. Ambrosius Reubens	14 jan. 1767
46. ... Biliet	12 aug. 1767 (13)
47. Carel fs. Carel Danckaert	9 jan. 1769
48. ... Delrive	28 jan. 1769 (14)
49. Ludovicus fs. François Gheuns	19 okt. 1769
50. Petrus Augustynus	8 nov. 1770.

BIJLAGE II

Dit is gelyck de plaete van de dekens, waer op volgen sal de letter, die elck deken geslaegen heeft in syn jaerschaere, van het A B C beginnende met het jaer 1656, te weten van het ambagt van de goudtsmeden deser stede van Brugge.

Jaar- letter	Naam van de dekens met jaartal	Datum van aanstelling (15)
B	Sieur Jacques Boudens, 1656	13 november 1655
—	Sieur Jan Vermeere, 1657	13 november 1656
D	Sieur Jan Baudens, 1658	19 november 1657
E	Sieur Carel Lyens, 1659, 1660	9 december 1658
—	Sieur Cornelis Jacop, 1661, 1662	26 november 1660
—	Sieur Hendrick van Okerhout, 1663, 1664	9 december 1662
H	Sieur Jacques de Clerck, 1665	26 november 1664
I	Sieur Thomaes Lyns, 1666, 1667	
K	Sieur Jacques Boudens, 1668	24 november 1667
—	Sieur Jan Pieters, 1669, 1670	7 december 1668
—	Sieur Jan Pieters, 1671, 1672	28 januari 1670 2 januari 1671 28 januari 1672
N	Sieur Lucas Croes, 1673, 1674	27 november 1672
O	Sieur Lucas Croes, 1675	8 januari 1675
P	Sieur Bernaert Geeraerts, 1676	9 januari 1676
Q	Sieur Nicolaus de Blon, 1677	27 november 1676
R	Sieur Adriaen Beernaerts, 1678	9 december 1677
S	Sieur Adriaen Beernaerts, 1679	22 november 1678

13. „Veurne”.

14. „t'Oostende blyven(de)”.

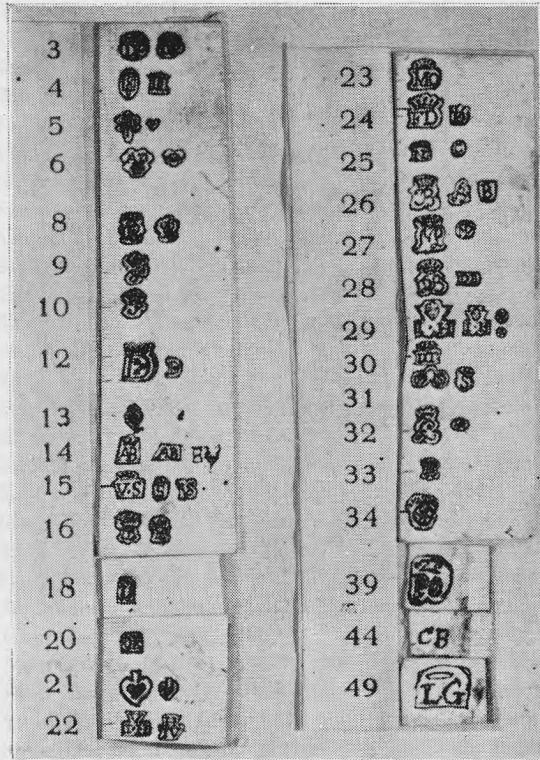
15. De hier medegedeelde data van aanstelling komen niet op onze lijst voor; ze werden overgenomen uit de *registers van de wetsvernieuwingen der stad Brugge*, bewaard op het Brugse stadsarchief.

T	Sieur Adriaen Pierins, 1680	28 november 1679
V	Sieur Adriaen Pierins, 1681	2 december 1680
W	Sieur Pieter Pollein, 1682	5 januari 1682
X	Sieur Pieter de Canter, 1683	24 november 1682
Y	Sieur Charles Frans, 1684, 1685	10 november 1683
Z	Sieur Pieter de Coninck, 1686	16 januari 1686
A	Sieur François Lyns, 1687	23 december 1686
B	Sieur Thomas Lyns, 1688	16 december 1687
C	Sieur Herman van Okerhout, 1689	16 december 1688
D	Sieur Herman van Okerhout, 1690	11 oktober 1689
E	Sieur Adriaen Pierins, 1691	12 februari 1691
F	Sieur Jan Baptiste Baudens, 1692	11 aug. 1691 (16)
G	Sieur Guido Verlaere, 1693* (17)	28 september 1693
H	Sieur François Lyns, 1694*	18 december 1694
I	Sieur François Lyns, 1695*	14 november 1695
K	Sieur Jan Baptist van Hulle, 1696*	26 november 1696
L	Sieur Pieter van Sychem, 1697*	5 december 1697
M	Sieur Guido Verlaere, 1698*	12 december 1698
N	Sieur Martinus Amaere, 1699*	3 december 1699
O	Sieur Martinus Amaere, 1700*	
P	Sieur Adriaen Lyns, 1701*	24 oktober 1701
Q	Sieur Herman van Okerhout, 1702*	20 november 1702
R	Sieur Andries Geeraerts, 1703*	28 november 1703
S	Sieur François Geeraerts, 1704*	5 december 1704
T	Sieur François Geeraerts, 1705*	
U	Sieur Jacobus Petyt, 1706*	4 november 1706
W	Sieur Pieter de Beer, 1707*, 1708	3 december 1707
X	Sieur Carel de Tylly, 1709 (18)	11 januari 1709
Y	Sieur François de Mey, 1710 +	5 januari 1711
Z	Sieur Donaes Baudens, 1711 +	3 december 1711
A	Sieur Pieter Moreeuw, 1712 +	12 december 1712
B	Sieur Jacques Jacquemin, 1713 +	15 december 1713
C	Sieur Jan Beaucourt, 1714 +, 1715 +	7 december 1715
D	Sieur Michiel Allaert, 1716 +	13 november 1716
E	Sieur Joannes Baudens, 1717 +	18 november 1717

16. Dit was een ongewone aanstelling wegens het overlijden van deken Adriaan Pierins op 4 augustus 1691.

17. Van hier af is de kopiïst van onze lijst blijkbaar in verwarring geraakt voor wat de jaartallen naast de namen van de dekenen aangaat. Wij menen dat de jaartallen, door ons van een * voorzien, met een eenheid moeten verminderd, en deze voorzien van een + met een eenheid moeten vermeerderd worden.

18. Hier moet wellicht ook het jaartal 1710 aan toegevoegd worden.

Merken van de Brugse goudsmeden
sedert augustus 1750.

De cijfers komen overeen met de
nummers van Bijlage I.

F	Sieur Anthone Hoste, 1718 +	22 november 1718
G	Sieur Adriaen Pierins, 1719 +	20 november 1719
H	Sieur Pieter Moreeuw, 1720 +	26 november 1720
I	Sieur Jacobus de Pape, 1721 +, 1722 +	16 december 1721
K	Sieur Herman van Okerhout, 1723 +	22 november 1723
L	Sieur Noë Verhaege, 1724 +	28 november 1724
M	Sieur Albertus Lameire, 1725 +, 1726 + 1727 +, 1728 (19)	28 januari 1726
N	Sieur Jan Beaucourt, 1729	8 maart 1729
O	Sieur Jan Beaucourt, 1730	30 maart 1730
P	Sieur Joannes vanden Kerckhove, 1731	6 april 1731
Q	Sieur Carel de Tyly, 1732	19 nov. 1732 (20)
R	Sieur Michiel Allaert, 1733, 1734	5 maart 1733
S	Sieur Lodewyck Heye, 1735	22 november 1734
T	Sieur Andries Follet, 1736	26 november 1735
V	Sieur Joannes Hermans, 1737	28 november 1736
W	Sieur François de Mey, 1738	26 november 1737
X	Sieur Anthone van Haecke, 1739	3 december 1738
Y	Sieur François Geeraerts, 1740	19 november 1739
Z	Sieur Martinus Logge, 1741	5 december 1740
A	Sieur Jacobus de Langhe, 1742	27 november 1741
B	Sieur Lodewyck Heye, 1743	7 december 1742
C	Sieur Augustynus van Huele, 1744	27 november 1743
D	Sieur Joannes Daenens, 1745	26 november 1744
E	Sieur François Brilleman, 1746	26 november 1745
F	Sieur François Rielandt, 1747	26 november 1746
G	Sieur Maximiliaen vanden Kerckhove, 1748	22 november 1747
H	Sieur Pieter Frere, 1749	19 november 1748
I50	Sieur Jacobus de Langhe, 1750	20 november 1749
51	Sieur Jacobus de Pape, 1751	31 december 1750
52	Sieur Adriaen Busschop, 1752	30 december 1751
53	Sieur Joannes van Hese, 1753, 1754	22 december 1752
55	Sieur Guido Verlaere, 1755	30 december 1754
56	Sieur Jacobus de Langhe, 1756	30 december 1755
57	Sieur Pieter Frere, 1757	30 december 1756
58	Sieur Pieter de Thieu, 1758	30 december 1757
59	Sieur Joannes Vyncke, 1759	22 december 1758
60	Sieur Pieter Frere, 1760	20 december 1759

19. Het jaartal 1728 is hier wellicht overbodig.

20. Ook hier is blijkbaar een vergissing gebeurd; het valt echter bezwaarlijk uit te maken of deze vergissing in onze lijst of in de registers van de wetsvernieuwingen plaats had.